

חיגשים לשוניים בפרשת לך-לך עח

דקדוקי קריאת בפרשת לך-לך ובהפטרה, ובראשון של וירא

יב א	וּמִמּוֹלֶדֶתְךָ: הדל"ת בשוא נח ¹ . אֶרְאֶךָ: כ"ף סופית דגושה
יב ב	וְאֶעֱשֶׂךָ: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן. וְאַבְרָכְךָ: כ"ף ראשונה בשוא נח למרות הקושי. וְהָיָה: הה"א השואית נקראת בשוא נח כמו ה"א במפיק
יב ג	וְאַבְרָכָה מְבַרְכֶּיךָ: בשתי התיבות הרי"ש בשוא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים. כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה: טעם טפחא בתיבת כָּל
יב ה	אֲשֶׁר רָכְשׁוּ: להיזהר מהבלעת האות רי"ש
יב ח	וַיַּעֲתֶק: העי"ן בשוא נח והתי"ו בדגש. וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה': טעם טפחא בתיבת וַיִּקְרָא בניגוד למקרא הדומה בפרשת כי-תישא (שמות לד ה)
יב יב	יח"ו: במלרע
יב יג	אֲחֹתִי אֵת: טעם נסוג אחור לחי"ת. יֵטֵב-לִי: געיה ביו"ד הראשונה
יב טו	וַיִּהְלֹל: היו"ד בשוא נח והלמ"ד הראשונה בשוא נע בגלל הגעיה בה"א
יב יט	לָמָּה אֲמַרְתָּ: תיבת לָמָּה במלרע ומ"ם רפויה לעומת הפסוק הקודם שם היא במלעיל ² . אֲחֹתִי הִוא: טעם נסוג אחור לחי"ת
יב יג	אֲשֶׁר-הָיָה שָׁם: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה
יב ד	עָשָׂה שָׁם: טעם נסוג אחור לעי"ן. וַיִּקְרָא שָׁם: אין טעם נסוג אחור
יב ז	וַיִּבֶן רַעֲי מְקִנָּה-לְזוֹט: טעם טפחא בתיבת וַיִּבֶן
יב ט	הַפֶּרֶד נָא: טעם נסוג אחור לפ"א. וַאֲיִמָּנָה: היו"ד נחה ואינה נקראת
יב יב	אֲבָרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן: טעם טפחא בתיבת אֲבָרָם. וַיֵּאָהֵל: העמדה קלה ביו"ד למנוע הבלעת האל"ף החטופה, כן הדבר גם בהמשך פס' יח
יב יג	וַחֲטָאִים: הוא"ו בשוא נע ולא בפתח
יב יד	הַפֶּרֶד-לְזוֹט: העמדה קלה בפ"א
יב טז	גַּם-זִרְעֶךָ: תיבות מוקפות בניגוד לקורן ואחרים בהם תיבת גַּם מוטעמת במרכא
יב יח	וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב: שני טעמי תביר רצופים
יד א	כְּדָרְלֵעָמָר: הדל"ת בקמץ קטן
יד ב	עֲבָדִים: היו"ד בחירק, על כן אין לקרא כאילו כתוב 'צבאים' וכן לקמן פס' ח
יד ג	הַשָּׂדִים: שיו"ן שמאלית
יד ו	בְּהֶרְרָם: למרות הקושי, רי"ש ראשונה בשוא נח

¹ יש קוראים שמתקשים לקרוא דל"ת בשוא נח לפני תי"ו ולכן הדל"ת נשמעת אצלם כמו בסגול; ולעומת זאת קוראים את התי"ו הדגושה בשוא נח...

² כך היא ההטעמה בזמן שהתיבה מוטעמת בטעם מחבר וזו שלאחריה מתחילה באחת מהגרוניות א ה או ע.

יד ז בַּחֲצֹצֶיִן: צד"י ראשונה בשווא נע ולא בחטף

יד י הֶרֶה: ה"א בסגול ולא בצירי כפי שמופיע בחלק מהדפוסים

יד יג וְהֵם בְּעֵלֵי בְרִית-אֲבָרִם: עם טפחא בתיבת וְהֵם

יד טז וַיֵּשֶׁב: ה"ד בקמץ והשי"ן בסגול רפויה, הטעם ב"ד בניגוד לטו יא. הֶרֶכֶשׁ: ה"א קמוצה והרי"ש אחריה בשווא נע, כן הדבר גם בהמשך בפס' כא

יד יט וַיְבָרְכֵהוּ: הרי"ש בשווא נע ולא בחטף

יד כג אֲנִי הַעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אֲבָרִם: טעם טפחא בתיבת אֲנִי, העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

טו ב דַּמְשֶׁק: שי"ן שמאלית

טו ד כִּי-אִם: יש להקפיד על הפרדת התיבות ולהשמיע פעמיים חירק

טו ה הַבֶּט-נָא הַשְׁמִימָה: יש כאן טעם רביעי, לא זקף

טו ו וְהֶאֱמַן: העמדה קלה בה"א תמנע את הבלעת האל"ף החטופה ותאפשר להבחין היטב בין ה"א לאל"ף

טו ז לָתֵת לְךָ: טעם נסוג אחר ללמ"ד הראשונה

טו י וַיִּקַּח-לָו: געיה ב"ד

טו יא וַיֵּשֶׁב: ה"ד בפתח, השי"ן בצירי ודגושה והטעם בשי"ן. בניגוד ליד טז

טו יז בָּאָה: הטעם בב"ת³

טז ג שָׂרֵי אֵשֶׁת-אֲבָרִם: כך היא ההטעמה הנכונה ולא מונח לגרמיה-מונח-רביעי. אִשָּׁה לָו
לְאִשָּׁה: יש להקפיד על קריאת המפיק למנוע שיבוש משמעות המקראות

טז יא וַיִּלְדֶּת: ה"ד בחולם לא בקמץ. הדל"ת בשווא נח, אין לקרוא כאילו מנוקדת בצירי או בסגול⁴. אֶל-עֲנָנָךְ: העין בקמץ קטן והנ"ן אחריה בשווא נח, יש לקרוא עֲנָנְךָ

יז א וְהָיָה: ה"א ראשונה בשווא נח

יז יג הַמֹּל | יְמֹל: יש להבחין בין קריאת הראשונה בה"א לבין השנייה ב"ד ומנוקדת בחירק

יז יד וְעָרַל | זָכַר: לגרמיה ואחריו רביעי

יז יז הַבֵּת-תְּשֻׁעִים: ה"א השאלה מנוקדת בחטף והב"ת אחריה רפויה

הפסרת לך לך ישעיהו מ כז - מא טז:

מ כט עֲצָמָה: העי"ן בקמץ קטן

מ ל וַיַּעֲפּוּ: במלרע. וַיַּעֲפּוּ נְעָרִים וַיִּגְעּוּ: ה"ו בשתי המילים בשווא ולא בפתח והחירק ב"ד הוא חירק מלא שהוא תנועה גדולה⁵

מ לא וְקוֹי: הקו"ף מנוקדת בחולם מלא ואחריה יו"ד בצירי, אין לטעות ולקרא את הקו"ף בחולם ואחריה

³ מי שמטעים באל"ף משנה משמעות.

⁴ קיים קושי לבטא דל"ת ות"ו סמוכות בגלל היותן מאותו מוצא. וכן בתחילת הפרשה.

⁵ כתיב מלא או חסר במקרא אינו משנה תנועה קטנה לגדולה ולהיפך.

וא"ו בצירי! היר"ד אינה נחה כשאר יודי"ם בסוף מילה אלא נקראת, היא מנוקדת בצירי. המילה נקראת באותיות לטיניות במבטא ישראלי: vekoye

מא ב צֶדֶק יִקְרָאָהוּ לְרִגְלוֹ: טעם טפחא בתיבת צֶדֶק. כְּעֶפֶר: העמדה קלה בכ"ף להדגשת הסגול המורה על מיועד

מא ה וַיֵּאָתִיּוֹן: מלרע

מא ו יַעֲזֹרוּ: העי"ן בשווא נח; חֲזָק: למבחינים בין קמץ לחטף פתח – החי"ת בחטף פתח, והקורא בקמץ משנה משמעות

מא ז אֶת-הַיָּלֶם פָּעַם: טעם נסוג אחור לה"א

מא ט וַאֲמַר לָךְ: טעם נסוג אחור לאל"ף. עֲבָדִי-אַתָּה: האל"ף בפתח ומוטעמת

מא יא כָּל הַנְּחָרִים בָּךְ: טעם טפחא בתיבת כָּל

מא יד אֶל-תִּירְאִי: הר"ש בשווא נע, לשון יראה ופחד; מִתִּי יִשְׂרָאֵל: המ"ם בשווא ולא בצירי!! ראשון של וירא:

יח א בְּאֵלָי: אל"ף בצירי ולמ"ד ללא דגש. לא מלשון עץ אלון

יח ג וַיֹּאמֶר: המ"ם פתוחה ומוטעמת באתנח בראש פסוק

יח ה וַאֲקַחָהּ: הוא"ו בשווא נע, לשון עתיד

יח ו הָאֱהָלָה: במלעיל, ההטעמה באל"ף ולא בלמ"ד⁶

יח ז לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ: הקוראים תי"ו רפויה כמו ש וגם האחרים צריכים להיזהר מהבלעת אותיות "לַעֲשׂוֹשׁוֹר"

יח ח וַיִּקַּח חֲמָאָה: יש להמנע מהבלעת החי"ת חֲמָאָה להשמיע את האל"ף, לא לקרוא חָמָה. וְהוּא-עֶמֶד: שתי התיבות מוקפות ומוטעמות בדרגא⁷

יח יב וַאֲדָנִי: האל"ף אינה נקראת

יד יח לָחֶם וַיֵּין אני מביא שוב את הדיון של ידידנו אוריאל בענין וי"ו החיבור בניקוד קמץ

מה משותף ל"עֲזָרְם וּמִנָּהם", ל"וַאֲמַרְתִּי בְּכָל אֶשְׂרֵי-חֵלְךָ"

ול"פְּרוּ וְכִבּוּ וּמָלְאוּ?"

מערכי לב: אני רוצה לשאול אותך שאלה על הדרשה שלך לשבת פרשת וארא – הפרשה המהפכנית.

מענה לשון: בשמחה! שאל ונען!

מערכי לב: הסברת שחשוב להקפיד על הניקוד הנכון של ו' השימוש, כי לפעמים שינוי הניקוד משנה גם את המשמעות ("וַיִּלְךָ" = והוא הלך בעבר, לעומת: "וַיֵּלֶךְ" = והוא ילך בעתיד).

מענה לשון: אמת ויציב!

מערכי לב: בדיוק על זה רציתי לשאול!

⁶ בתיקון איש מצליח ובסידורו, ובסידור עבודת ה' הטעימו בלמ"ד בניגוד לכל המקורות.

⁷ לא כבקורן: וְהוּא עֶמֶד

למה יש ניקוד שונה לו' החיבור בברכת "אֶמֶת וְיִצִיב": הניקוד הוא "י-י" (בשואו) ברוב הפעמים, חוץ משני ווי"ם (בשורק): "וּמִתְקֵן וּמְקַבֵּל".

מענה לשון: זו שאלה בסיסית כל כך עד שהרב יאיר חיים [בכר](#) בשו"ת חוות יאיר (סימן קכד) מביא אותה כדוגמה לשאלה שכל רב מוכרח לדעת:

"ואיך לא יבוש מי עשנה ולמד ולימד עד שהגיע להוראה יורה ידן, אם

ישאלנו בסידור תפילה למה נשתנו נקודות ווי"ן... ויאלם ויסתגר"

מערכי לב: הריני בוש ונכלם שלא למדתי זאת עד עתה! אז למה באמת "נשתנו נקודות ווי"ן?"

מענה לשון: בכל פעם שתבוא ו' השימוש בצמוד לאות ו' (כגון במסכת תמורה פרק ה משנה ג: "הָיָא נְשָׁלְמִים, וְהַלְדָּה עוֹלָה"), אין אנו מבטאים ו' עיצורית, אלא מבטאים "או-" (כלומר, "מגניבים" א' עיצורית שרוקה).

כך גם לפני כל "עיצור שפתי": לפני ב' (כמו בעשרת הדברות: "לֹא-תַעֲשֶׂה כְלִי-מְלָאכָה אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ (שמות כ, ט) וכמו בפרשת כי תבוא: "וְכִנִּיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ (דברים כז, ה)"), לפני פ' (כמו בראש פרשת מקץ: "וּפָרַעַה חֲלֹם", וכן בבראשית כה, יד: "וּפָרַעַת"), וכך לפני מ' (כמו בהלל: "עֲזָרְסָם וּמִגָּגָם הוּא (תהלים קטו, ט)"), וכן בנחמת ישעיהו כה, ח: "בְּלַע הַמָּוֶת לִנְצַח וּמָחָה אֲדֹנָי יְיָ דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים (ישעיהו כה, ח)"), אין זה משנה אם ו' השימוש היא ו' החיבור (הדוגמאות הראשונות כאן) או ו' ההיפוך שהופכת פעלי עבר לעתיד (הדוגמאות השניות). מכור, בפעלי עתיד המהופכים לעבר יש לבטא את הו' בתנועת a (בדרך כלל: פתח ודגש באות שאחריה).

מערכי לב: עכשיו אני מבין את פשר הניקוד של "וּמִתְקֵן וּמְקַבֵּל". דרך אגב, למה בעל שו"ת חוות יאיר מחשיב ידע זה כבסיסי כל כך?

מענה לשון: בתשובה שהזכרתי (היא מופיעה בפרויקט השו"ת, ובנוסף, הנה [קישור](#)) רועם הרב בכרך רשימת לימוד מומלצת, ושם הוא כותב: "וּלְיָמֵינוּ חֲכָמֵי הַדְּקֻקָּה – מֵיָעוּטוֹ יָפָה וּמוֹכֵרָה לְכָל בֵּר דַּעַת לְדַעַת הַכִּלְלִים", אבל "לידע כל סעיפים וסעיפי סעיפים והיוצאים מן הכללים – אין לבלות הזמן בהם".

מערכי לב: אז נושא זה הוא מ"המיעוט המוכרח לכל בר דעת"?

מענה לשון: נכון מאוד. זו חובה בסיסית המוטלת "על איש באשר הוא אדם", כלשונו.

בנוסף, אני ממליץ לך ללמוד את פירוש ר' אברהם אבן עזרא לתורה. בפירושו לתחילת חומש שמות (פירוש "הארוך" א, ב-ג) הוא מסביר מדוע מנוקדת ו' החיבור בדרכים שונות: "וְיִהְיֶה... וּבְנִימָן (דברים מז, יב)", וזו לשונו:

"ומנהג העברים: בהתחבר וי"ו עם אחד⁸ מאותיות השפה שהם במ"פ,

חבירי הוי"ו, ינעו⁹ אל"ף נוסף בקריאה וינקדו הוי"ו בשורק, כמו: וּפָרַו וְרָבּוּ

(ירמיה כג, ג), וּמִלְאֵוּ בְּתֵי מִצְרַיִם (שמות ח, יז), וככה: וּבְנִימָן".

מערכי לב: אך מה ההסבר לעיוני הניקוד ב"ישתבח": "שִׁיר וְנִשְׁבָּחָה, הִלֵּל וְזִמְרָה, עֲזָרָה וּמִשְׁלָה, נִצַּח גְּדֻלָּה וְגִבּוֹרָה, תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת, קִדְשָׁה וּמְלֻכּוּת"? הרי כאן מנוקדת ו' השימוש ארבע פעמים בשורק (ונקראת "או-") גם שלא לפני העיצורים בומ"פ השפתיים!

מענה לשון: נכון, ניקוד זה בא במקום שהיה אמור להיות רצף של שני שוואים נעים (*וְנִשְׁבָּחָה, *וְגִבּוֹרָה), וכמוזכר בתשובת חוות יאיר הנ"ל: "שקושי שני שוואים רצופים גרמו זה". גם על כך נכתב בפירוש האבן עזרא הנ"ל:

⁸ בלשון ראב"ע מוצאים גם "אחד מאותיות" וגם "אחת מאותיות", ואכמ"ל.

⁹ מילה זו לא נהירה לי. א"ה: כנראה צ"ל יניעו כלומר מוסיפים אל"ף לפני השוואית או הבמ"ף.

"ראוי להיות האות המשרת בשוא נע, והנה אין יכולת בלשון לקרוא שני שואין נעים, על כן יאמרו שורק... כאילו הו' בקריאת אלף כמו וזבולן, כי המלה תראה כקריאת אלף או זבולן".

מערכי לב: אז לפי זה, גם לפני י' שוואית, כמו "יהודה", היה צריך לנקד: ***"יהודה"**!?

מענה לשון: אכן, לגבי זה כותב האבן עזרא: "אם היה האות הראשון יו"ד כמו יהודה, שהיו"ד מאותיות הנעלמות – יעלימוהו... היו"ד הוא נעלם ואינו נזכר ונרגש בשפה... ויהודה".

מערכי לב: בשמות בני יעקב וגם בדוגמאות "שיר ושכחה", "גדלה וגבורה" מדובר בו' החיבור. האם תוכל להדגים ניקוד זה לפני אות שוואית גם כשו' השימוש היא ו' ההיפוך?

מענה לשון: בוודאי, הנה שתי דוגמאות של ו' ההופכת פעלי עבר לעתיד מתוך קריאת שמע: **"וְשָׁרְתָּם, וְכִתְבָתָּם"**.

מערכי לב: אגב, האם השווא לאחר ו' שימוש היא שווא נע או נח?

מענה לשון: אכן, שאלת חכם! בדרך כלל יש "להניח" שווא זה (=לבטאו כשווא

(נח). ע"ע במאמר ["חומרות, הידורים ושיבושים בלשון העברית: על תיקוני שגיאות ועל שגיאות מתקנים"](#), בעמוד 285 סעיף ג.

במוצאי השבת הבאה פנה שוב מערכי לב ושאל: שמתי לב בליל שבת שבברכת מעין שבע אמרנו **"לִפְנֵיו נִעְבֹּד בִּירְאָה וּפֶחַד"**, ולא **"וּפֶחַד"**, אע"פ שו' השימוש כאן לפני אותיות בומ"פ! למה היא מנוקדת בקמץ, ולא בשורק, כפי שאמרת?

מענה לשון: חכה רגע. נדליק¹⁰ את המחשב ונחפש איך מנוקד "ופחד" בתנ"ך...

מערכי לב: הנה, יש בדומה לברכת מעין שבע כבר בשירת הים: **"תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפֶחַד"** (שמות טו, מז).

מענה לשון: ומצד שני, בסוף פרשת ויצא (לא, מב) אומר יעקב ללבן: **"לֹאִי אֱלֹהֵי אֲבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְיִצְחָק..."**

יש גם ו' ההיפוך בשורק: **"אֲזַ תֵּרְאִי וְנִהְיֶת וּפֶחַד וְרָחַב לְבָבְךָ"** (ישעיה ס, ה).

מערכי לב: אז מה קורה פה? האם יש לך הסבר?

מענה לשון: הניקוד המקורי של ו' השימוש (וכן של אותיות שימוש נוספות, כמו ל') היה כנראה קמץ, ולא שווא.

ניקוד זה שרד לפעמים, כמו בפסוק זה: **"עֲבְדוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחְנֶה"** (שמות לב, כז)

מערכי לב: אז למה הניקוד הרגיל הוא שווא?

מענה לשון: בדרך כלל, ההטעמה במילה איננה בראש המילה אלא מרוחקת, מעט או הרבה, מאות השימוש, ולכן מתקצר הקמץ ונחטף ובא שווא במקומו: למשל, ***וְאָכַל הוֹפֵךְ ל': "וְאָכַל"** (תהלים פו, טז) המכונה "חוק החיטוף".

אך במקרים שההטעמה בראש המילה בצמוד לאות השימוש, נשמרת התנועה, ולכן פעמים רבות מנוקדת אות השימוש בקמץ.

מערכי לב: הבנתי! אתה מתכוון שאות שימוש לפני מילה שהיא מלרע תנוקד בשווא, ולפני מילה שהיא מלעיל תנוקד בקמץ?

מענה לשון: לא! שים לב: המושגים "מלרע" ו"מלעיל" מתייחסים למיקום ההטעמה יחסית לסוף המילה: כשמטעימים את סוף המילה זה נקרא "מלרע", וכשההטעמה לפני סוף המילה היא נקראת "מלעיל".

¹⁰ א"ה, לא מסתבר שרצה לשרוף את מחשבו....

אבל אני דברתי על מיקום ההטעמה יחסית לתחילת המילה: אנו מוצאים הרבה אותיות שימוש "קמוצות" בבואן לפני מילה המוטעמת בתחילתה: בין אם זו מילה בת הברה אחת, וממילא ההטעמה נקראת "מלרע" (כמו בשמות הפועל "ל-צאת" ו"ל-יתת"), ובין אם זו מילה בת יותר מהברה אחת, והיא "מלעיל" הואיל וההטעמה איננה בסוף המילה (כמו בשמות הפועל "ל-קחת", "ל-לקח").

מערכי לב: עכשיו אני מתחיל להבין. תוכל לתת לי דוגמאות של אות שימוש נוספת?

מענה לשון: בשמחה! אנו מוצאים בלשון הקודש הרבה אותיות ו' השימוש "קמוצות", כמו "הלוך ו-שוב", "נע ו-נד".

מערכי לב: המילים "נד" ו"שוב" הן בנות הברה אחת, וברור שההטעמה בראשן, אך מה קורה במילים בנות יותר מהברה אחת?

מענה לשון: פשוט מאוד! הבט נא בפסוק "יָמָה וְקָדְמָה וְצִפְנָה וְגִבְיָהּ" שבברכת ה' ליעקב בחלום הסולם (בראשית כח, יד¹¹): כל המילים מוטעמות מלעיל, אבל ו' קמוצה באה רק לפני "קָדְמָה" ו"גִבְיָהּ", אך לפני "צִפְנָה" מנוקד שווא: "ו". האם עכשיו אתה מבין מדוע לא מנוקד *וְצִפְנָה?

מערכי לב: כן! בהוספת ה' המגמה (הסבר [כאן](#)) לסוף שם העצם "צִפּוֹן" (שהיא מלרעית), הטעם נשאר באות פ', אך גם במילה "צִפְנָה" (שהיא מלעילית) הטעם אינו בתחילת המילה, ולכן מנוקד: "וְצִפְנָה" כי האות ו' איננה צמודה להברה המוטעמת.

מענה לשון: נכון מאוד!

מערכי לב: האם יש מן הקדמונים שמזכיר חידוש זה?

מענה לשון: בהחלט. כך כתב הרד"ק (בספר מכלול, [כאן](#)): "כשהמלה מלרע לא תבוא עליהם וי' קמוצה לרוב המשכת התנועות".

מערכי לב: תוכל לתת דוגמה מוחשית לכך? אני עדיין לא בטוח שהבנתי לגמרי.

מענה לשון: צודק. הנה בפרשת בראשית (ג, כב) נאמר: "וַעֲתָהּ | פָּן־יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם".

ראה כיצד מנוקדת ו' ההיפוך לפני הפעלים: כשהטעם מרוחק – שווא, כמו "וְלָקַח וְאָכַל", אך לפני הברה מוטעמת – קמץ: "וְחַי".

והנה דוגמה של ו' החיבור מאותו פרק: "וַיֵּץ הַדֶּעַת טוֹב וָרַע" – "ורע" בקמץ כי הטעם ב"רע".

מערכי לב: אבל בדוגמה זו קשה: למה "וַיֵּץ" בשווא ולא בקמץ? הרי הטעם בראש המילה "וַיֵּץ"!

מענה לשון: אתה צודק. אין זה כלל מוחלט, אבל אנו רואים שיש בלשון המקרא נטייה להעדיף לנקד את הו' בקמץ כשהיא באה לפני הברה המוטעמת בסוף עניין (כמו כאן: "ורע"). במקרה זה, על אף שהטעם הוא טעם מפסיק (זקף: "וַיֵּץ"), אין די בכך, כי יש כאן צירוף מילים שיש לחברן: "וַיֵּץ-הַדֶּעַת" או "וַיֵּץ-הַדֶּעַת טוֹב וָרַע".

השווה לדברי הימים (א' כב, טו) שם אכן מנוקד "וַיֵּץ": "עֲשֵׂי מְלֶאכָה חֲצִבִּים וְחֲרָשִׁי אֲבָן וָעֵץ" (בטעם אתנח).

מערכי לב: עכשיו אני מבין למה יש הבדל בניקוד ו' לפני בין "נָסַף": בפרשת חיי שרה (בראשית כד, לה) קוראים בשווא, כי אין טעם מפסיק: "וַיִּתֶּן־לָּהּ צֶאֱן וּבָקָר וְכֶסֶף

¹¹ יש שמשמטים מפסוק זה ו' (וְצִפְנָה) כששרים אותו...

וְזָהָב וְעֶבֶדֶם וְשִׁפְחוֹת וְגַמְלִים וְחֲמָרִים", ואילו בפרשת תרומה (שמות כה, ג) בגלל הטעם המפסיק הוי"ו קמוצה: "וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֹתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת".

מענה לשון: אמת ויציב ונכון! וכך גם בפסוק המוכר והמושר: "טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּי מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף" (תהלים קיט, עב).

מערכי לב: טוב, עשם זה ברור מאלי! אפילו בלי להבין בטעמי המקרא המיוחדים של תהלים, זהו סוף פסוק!

מענה לשון: בדיוק! ודרך אגב, העובדה שזהו סוף פסוק גם גרמה לסגול של "כֶּסֶף" ליהפך לצורת הפסק: "כֶּסֶף" (לא כמו עשרים "מֵאֲלֹפֵי זָהָב *וְכֶסֶף¹²!").

מערכי לב: תגיד, האם גם בנושא זה כבר עסקו קדמונינו?

מענה לשון: כמובן. הא לך לשונו של הגר"א (בספרו "דְּקֻדָּה וּפְרוּשׁ עַל הַתּוֹרָה") על "תָּהוּ וְבָהוּ": "אִם הַנִּגְיָה בְּאוֹת נִשְׁאַחֲרִיו – הוּא בָּא גַם בֵּן בְּקֶמֶץ¹³, וּבִלְבָד נִשְׁיָהָ בְּהַעֲמַדַת הָעֵינָן, כְּמוֹ תָהוּ וְבָהוּ". שים לב: הוא לא אומר "ובלבד שיהיה בה טעם מפסיק", אלא "הַעֲמַדַת הָעֵינָן".

מערכי לב: תוכל להדגים למה אתה מתכוון?

מענה לשון: כן. כבר הבאנו לעיל את "נְתִי לְעֹלָם" שיש קמץ במילה המוטעמת בטעם שאינו מפסיק. לעיל הבאנו את הפסוק "יָמָה וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה" (בראשית כח, יד), אך בברכת ה' לאברהם בפרשת לך לך (בראשית יג, יד) נאמר: "צִפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְיָמָה" – "וְקִדְמָה" קמוצה הגם שאין זה טעם מפסיק! וכן להפך: ו' בשווא לפני הברה מוטעמת הגם שהטעם מפסיק, הואיל ואין זה סוף הרשימה: "כָּל־חֵלֶב שֹׁר וְכֶשֶׁב וְעֹז לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא ז, כג) "וְכֶשֶׁב", ולא "וְכֶשֶׁב!".

מערכי לב: טוב, אז איך מגדירים היכן "נגמר הענין"?

מענה לשון: זו שאלת חכם! קשה לדעת, ולפיכך בלשון התפילה, שאין הניקוד מסור בידינו באופן מוחלט כמו ניקוד התנ"ך, יש לפעמים מחלוקות האם זהו סוף הענין ויש לנקד בקמץ, או שיש לנקד בשווא. אתה בוודאי רוצה דוגמאות, נכון?

מערכי לב: לפחות אחת.

מענה לשון: בתפילת "עלינו לשבח", במילים שנעדרות מסידורים מסוימים (עקב צנזורה נוצרית) יש גורסים "שֶׁהֵם מְנַשְׁתְּחוּם לְהֶבֶל וְרִיק", ויש קומצים לא רק את האות ו' אלא גם את האות ל': "לְהֶבֶל וְרִיק".

מערכי לב: מעניין מאוד. לי זכור שהמורה ללשון הזכיר פעם שניקוד ו' החיבור בקמץ הוא רק בצירופי מילים, כמו "בית וגן", "בשר ודם", "קל וחומר", "כפתור ופרח", "יום ולילה".

מענה לשון: אכן, בכל הצירופים שהזכרת באה ו' לפני הברה מוטעמת, ולכן אין זה סותר את הכלל שאמרתי. מעניין שגם רד"ק וגם הגר"א לא הגבילו את "קמצות ו' החיבור" לצירופי מילים, והצדק עמם, כי יש כמה פירכות לכלל המפורסם שזכור לך: הנה כמה דוגמאות של ו' השימוש קמוצה שלא ב"צירופי מילים":

1. "וּבְנֵי יִצְחָק קָרַח וְנִפְגַּ וְזִכְרִי" (שמות ו, כא)

¹² א"ה: ועל זה אמר ממוכן: וְכִדִּי בְּיוֹן וְצִפְנָה (אסתר א, יח)

¹³ א"ה: ניקוד שמות התנועות אינו ידוע לנו כנראה צ"ל קמץ.

2. "כִּי כָל־יָמָיו מְכַאֲבִים; וְלֹכֵס - עֲנִלּוֹ" (קהלת ב, כג). אין כאן צירוף מילים, אך יש כאן ו' קמוצה לפני הברה מוטעמת (השווה: "וְכָעֵס הִרְבָּה" בקהלת ה, טז, שהוא פֶּעַל וההטעמה מלרע).

3. "חֵלֵא כְּתַבְתִּי לָךְ [נכתב: שלשום] שְׁלִישִׁים בְּמוֹעֶצַת נָדָעַת" (משלי כב, כ) מערכי לב: אז, איך נסכם? מענה לשון: נסכם כך:

הניקוד של ו' השימוש	באיזה מקרה?	דוגמאות
!	התנועה המקורית (a) שרדה לעתים רחוקות, אך רק בהתקיים שני תנאים: א. לפני הברה המוטעמת ב. בטעם מפסיק	"הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קָח וְלָךְ:" "מֵה־לִּי וְלָךְ" "עַד כָּל־יָמָי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ", וּלְאוּ דוּקָא "צִירופִי מִלִּים", כְּמוֹכָה מִכָּאן: "וְאַלְהָ בְּנֵי רְעוּאֵל נָחַת וְנָחַת שְׁמָה וּמִזָּה"
!	כשהטעם במילה איננו מפסיק	"וְקָר...וְקִיץ...וַיּוֹם" "וְלָךְ־לָךְ אֶל־אָרֶץ הַמִּדְבָּר" "וְעַתָּה שׁוּב וְלָךְ בְּשָׁלוֹם" "וְלָךְ אֶגִּיד:"
	כשההטעמה איננה בראש המילה	כמו: "זָרַע וְקָצִיר"
ו (= "או")	לפני האותיות בומ"פ (העיצורים השפתיים)	כמו: "בָּנִים וּבָנוֹת", "שְׁמָה וּמִזָּה", "וּפְרָצַת", "עֲזָרָם וּמִגָּנָם"
	לפני אות המנוקדת בשווא (חוץ מהאות י')	כמו במספרים: ...וְשָׁתִים: ...וְשָׁמֹנֶה: ...וְשָׁלֹשִׁים

מערכי לב: יישר כח! אז עכשיו אני מתחיל להבין למה יש מחלוקת בניקוד האות ו' ב"הושענות": יש אומרים בקמץ "אֲנִי וְהוּא הוֹשִׁיעָה נָא" (כמו ריעב"ן בשם אביו, החכם צבי) ויש אומרים בשווא "אֲנִי וְהוּא" (כגון ר"י צובירי ע"פ רמ"ק ורש"ש).
מענה לשון: נכון, ואכמ"ל אם הניקוד הוא הו או הו, ואם הכתיב הוא הו או הוא...
מערכי לב: באמת חג שמח ומורכב...
מענה לשון: אם הצלחת לעקוב עד עתה, אתה יכול להשוות טבלה זו לטבלה שבאתר האקדמיה ללשון העברית, ובה עוד כמה פרטים שלא נידונו כאן ([קישור](#)).
בהצלחה!
מערכי לב: תודה ויישר כח!

הנוסח ומקורותיו המשך מגליון לך-לך עז
המנחת שי מובא כאן עם הערות ד"ר צבי בצר ז"ל

יד ד כְּדֹלַעֲמֹר: לֹד, מ"ש א, מ"ג"ש ב' א, כְּדָר־ לַעֲמֹר: ש; כְּדֹלַעֲמֹר: לֹש. כְּדֹלַעֲמֹר: ד

דומה למחלוקת בפס' א אלא שכאן ונציה גורס במלה אחת ולא במקף.
מנחת-שי: **ושלש עשרה**: הלמ"ד בחולם ברוב ספרי' כ"י מדוייקי, וכן ראיתי בדפו' קדמון,
זכ"כ א"ת. [ושלש].
ונציה מנקד חטף-קמץ להראות שקריאת הדלי"ת בקמץ חטוף (קטן).

יד 1 **בהרם: לששד. בהרם: מ"ש?**

מאורות נתן עדות על נוסח כתר ארם צובה **בְּהֶרֶם מתג** [תשובה] אין בה מתג

מנחת-שי: **בהרם**: במקצת ספרי' הרי"ש בחטף פתח, זכ"כ ר' אליא ^{כט} בספר הרכבה שכן
הוא במקצת ספרי', ונכון הוא ^ל כמשפט שתי אותיות דומות. וכן הביאו בספר ^{לא} טוב טעם
פ"ז בחטף פתח. ועיין ^{לב} מה שכתבתי בריש סידרא על ואברכה מברכך. [בְּהֶרֶם].
המנחת-שי בהעתקתו את הבחור, ובדמותו ל**וּאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ** מסכים שזה שווא נע, אבל דן
אם ראוי לסמן חטפים באותיות שאינן גרוניות. אבל באמת מדובר כאן **בשווא נח**. ומטעם זה
אין כאן לא געיא ולא חטף בכתר ארם צובה, וגם לא בשאר המקורות המצוינים לעיל.
מגליון לך-לך סז **בְּהֶרֶם שְׁעִיר** שבנו לנושא הדומות. תחילת הבאתי מנחת שי.
נעבור למפרשים, ראב"ע: מבניין חכבד חדגוש, כמו "בדברם" (שמי' ז, ו); ופירושו: בעלותם
אל הר שעיר.

ראב"ע ארוך: - מהבנין חדגוש. ורבים אמרו: בחר של אנשי שעיר; ואיננו נכון.
רד"ק: שם; הנפרד: 'הָרָר', בשקל "ארץ" (בר' א, ו); "גפן" (בר' מ, ט). ואלו היה מקור מן
חדגוש, כמו שאומרים קצת המפרשים (ראב"ע), היתה זה"א קמוצה, וזנה היא פתוחה. וכן
תרגם אנקלוס: "בטוריא דשעיר".

על טענת הרד"ק שהה"א הייתה צריכה להיות קמוצה עונה הרוו"ה שאמנם כן הוא במקצת
נוסחאות. מצאנו באמת תְּהֶרֶם (שמות כג כד) ה"א של פ"א הפועל בבנין פיעל קמוצה
תשלום דגש. אבל אין כאן תפיסה על ראב"ע. מצאנו הרבה מקומות בבנין פיעל כאשר עיין
הפועל שואית הדגש נופל. גם מצאנו רישיים דגושות במקרא, לכן לפי ראב"ע כאן במקום
תשלום דגש יש כאן דגש שנשמט כדי להקל על המבטא. כעין חָלְלוּ במקומות רבים, אלא
ששם יש חטף פתח בלמ"ד בכתבי היד הקדומים, וכאן אין אפילו געיא. המנחת שי מביא דעה
שיש געיא ואפילו חטף פתח, אבל הכרעת קסוטו ברויאר ובר-אילן שיש כאן שווא ללא געיא
כך שהשווא ברי"ש הוא נח. וכן כתב המהרי"ץ התימני. הרב צוביירי ז"ל במסורת מדויקת
האריך להוכיח שהוא שווא נע, אבל הוא אזיל בתר איפכא¹⁴.

לפרוש הרד"ק נקל יותר לקבל שהוא שווא נח, אבל גם לראב"ע מתקבל שהוא שווא נח.
אות רי"ש סמוכה לרי"ש קשה לבטא נח יותר מדומות אחרות, אבל אנו דנים מבחינה
דקדוקית, ולמי שיכול לאמן את לשונו. **ע"כ מגליון לך-לך סז**.

יד 2 **אֶת-כָּל: לשש, מ"ש. אֶת: ד; כחצצן: לש. כחצצן: ד**

מנחת-שי: **ויכו אֶת-כָּל**: האל"ף בסגול וסמוכה במקף. [אֶת-כָּל-שֶׁדָּה].

^{כט} בספר הרכבה: 'בהרם', ה ע"א.

^ל כמשפט שתי אותיות דומות: עכ"ל ספר הרכבה.

^{לא} טוב טעם: פרק ז, ד"ה מתגי גרוניות.

^{לב} מה שכתבתי: מ"ש בר' יב ג ('ואברכה מברכך').

¹⁴ רציתי להרחיב בזה יותר אבל הזמן אינו ברשותי.

יד ח צבִיִּים⁹: שד¹⁰. צבִיִּים¹¹: לש, מ"ש ב עניין זה נדון כאן בשנה שעברה (עז) וגם בגליון נצבים-וילך עז.

יד ט כְּךָלְעֹמֶר: לש, מ"ש א, מ"ג-ש ב' א. כְּךָלְעֹמֶר: ש. כְּךָלְעֹמֶר: ד' השווה פסוקים א ז. יש לציין שבכ"י ששון הם שתי מלים מוקפות ולכן הרי"ש לא מנוקדת; ונציה מנקד למרות המקף.

יד י הַשָּׂדִים: שד. הַשָּׂדִים: ל' השמטת דגש בלנינגרד.

יד טו עליהם | לילה: עליהם לילה: שד
מנחת-שי: עליהם | לילה: בפסק. [עליהם |].

יד יז אַחֲרֵי: ששד. אַחֲרֵי: ל; עֵמֶק (2): לשד. עֵמֶק: ש גם כְּךָלְעֹמֶר נדון כאן.

יד יח ומלכי-צדק: לשד, רמ"ה?, מ"ש, מ"ג-ד מוכ. ומלכי-צדק: ש?, רמ"ה?
מנחת-שי. ומלכי-צדק: מוצאתי כתוב בס"ת מוגה מלח חדא, ^טובתקון ר"ת תרי תיבות בחד שיטח, וכן בג' ספרדית כתוב עליו תרתין מילין. ^זובמסורת הדפוס פ' ויגש נמנה עם השמות דכתיב' ב' מלין וקריין, כמו עֲפָנָה פֶּעֶנָה (בראשית מא, מה) וחבריו. ^{נא}והרמ"ה הביא שתי הדיעות ולא הכריע. וזה לשוננו, ומלכי צדק מלך שלם, בנוסחי דיקי חדא מלח כת' ומל' יו"ד, ובמסורת תרתין כת' ^{נב}ובחד שיטח צריך, ע"כ. וז' נראה ^{נגד}שעל המסורת יש לסמוך, שכן אומרת ומלכי צדק ל', וחד על דברתי מלכי צדק (תחלים קי, ד). ורבותינו דרשו שניהם לפי קבלתם על שם בן נח, כדאיתא ^{נח}בפ' ארבעה נדרין, ^{נז}וב"ר פ' נ"ו. ואמרו ג"כ בב"ר פ' מ"ג כי מלכי צדק ר"ל מלך ירושלם הנקראת צדק, שנא' צדק ילין בָּהּ (ישעיהו א, כא), וכמוהו אֲדֹנֵי צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַם (יחזקאל י, א). ושלם היא ירושלים כטעם וַיְהִי בְשֵׁלֶם סוֹכֵו (תחלים עו, ג). וכיון שמצאנו אותו דתילים תרתין מילין בכל הספרי, יש לנו לומר דשקולי' הם ויבואו שניהם. וכן בספ' יש' כ"י כתוב ומלכי-צדק ונמס' עליו לא ליפסוק בתרין שטין. [ומלכי-צדק].

יד כב ויאמר אברהם אלמלך סדם: לשד. ויאמר... סדם: ש"י הערה 14 מפנה להערה 7

שגיאות בנוסח הטעמים מרובות בש' בייחוד בספר בראשית: והשוה יג א: יד כב: טו ה: ח: יז כה: יח ג: ט: כז: כב: א: כד ה: כ: כו כד מג לא: מז לד: מז ו. הרמתי: לשד. הרימתי: ש מחלוקת כתיב.

^ט ובתקון ר"ת: מחזור ויטרי, עמ' 656.

^ז ובמסורת הדפוס: מ"ג – ד בר' מז כ.

^{נא} והרמ"ה: מלכי-צדק.

^{נב} ובחד שיטח צריך, ע"כ: עכ"ל הרמ"ה.

^{נז} שעל המסורת: מ"ק – ד על אתר.

^{נד} על דברתי: תח' קי ד.

^{נח} בפ' ארבעה נדרין: נדרים לב ע"ב.

^{נו} וב"ר: פרשה נו י; פרשה מג ו.

טו א הרבה: לשד. הרבה: ש

טו ב מה-תפן: לשד. מה-תפן: ש

טו ה בספר תורת הטעמים של הרב אברהם ויסבלום נר"ו עמ' קלב (בשינויי העתקה קלים) ויוצא אתו החוצה ויאמר הבטנא השמימה וספר הכוכבים אסתוכל לספר אתם הפיסוק שלפנינו, ויאמר הבטנא השמימה, וספר הכוכבים אסתוכל לספר אתם. ויש לפרש, אני מצווה אותך לספור אותם רק אם תוכל לספור, אבל אם לא תוכל לספורם – אינך מצווה בכך. או יפורש, ספור את הכוכבים [כדי לראות] אסתוכל לספר אתם... שהרי מאין לאברהם לדעת אם הוא יכול אם לא שיתחיל לספור ויראה אם יכול או לא.

אבל בכ"י מדויקים (א"ה). הספר מפנה לרשימה ב'תורת הקורא', אבל מי שאינו בקי לא יבחין איזה מקור שם חשוב ואיזה פחות ערך, בגליון כאן בהמשך מובן מה הנוסח הנכון),

הפיסוק הוא ויאמר הבטנא השמימה וספר הכוכבים / אסתוכל לספר אתם. ופירושו: הבט השמימה וספור הכוכבים [האם] תוכל לספור אותם. ובהערה: כי תבת אם פירושת לפעמים האם, כמו תמלך תמלך עלינו אם משול תמשל בננו (בראשית לו, ח). ע"כ. עתה נביא על זה מ'הנוסח ומקורותיו.

השמימה: לשש. השמימה: ד"י הערה 15 מפנה להערה 2

הטעים כאן זקף, שהוא הטעם הרגיל לבוא אחרי פשטא: וראה על כך באיגרת שד"ל שנוספה לספר תורה אמת. עמ' 65-69. אגרת שד"ל הובאה בגליון בראשית עז.

בספר כא"צ והנוסח המקובל של המקרא עמ' 51 ואילך דן ר"מ ברויאר במקרא זה.

בכמה מקומות החליף ד מפסיק בחברו. שכיחים חילופי רביע-זקף, רביע-גרש; במקום

אחד החליף זקף באתנח. נביא כאן רק את אלה, שנתקבלו בכל ההוצאות הרגילות:

ויוצא אתו החוצה ויאמר הבטנא השמימה וספר הכוכבים אסתוכל לספר אתם

(ד בר' טו, ה); לשש: השמימה.

רביע הבא אחר פשטא נוטה להפוך לזקף; דוגמות רבות לכך נמצאו על ידי שד"ל באגרתו

אל בר (תורת אמת ע"ע 65-69). אך פסוק זה נעלם מעיני שד"ל.

וספר הכוכבים אסתוכל לספר אתם: לשד. וספר הכוכבים אסתוכל לספר אתם: ש"י הערה כמו לעיל יד כב

טו ו ויחשבה. לשד. ויחשבה: ש

טו ח ויאמר: לשד. ויאמר: ש"י שגיאת טעמים נוספת בששון¹.

טו י אתם: לשד, רמ"ה, מ"ג-ש במ' כה ד. אותם: ש; הצפר: ששד. הצפר: ל מחלוקת כתיב; השמטת דגש בלנינגרד.

טו יא העיט: לשש, מ"ש. העיט: ד הערה 16

מ"ג-ד כאן מוסרת: העיט ד' ב' קמץ (כאן: יש' יח ו) וב' פתח (יר' יב ט – ב' בו); וד פירש שהכוונה היא לניקוד העי"ן: העיט – העיט (ובהתאם לכך ניקד כאן העיט. וגם מ"ש פירש כך את מ"ג-ד; שהרי הוא מורה לנקד כאן העיט "דלא כמסורת שבמקרא גדולה בדפוס" אולם אין זו אלא טעות: שכן כוונת מ"ג-ד היא לניקוד הה"א: העיט – העיט; נמצא שניקוד העיט כאן מתאים למ"ג-ד.

מנחת-שי: **הָעֵיט**: בספרי כ"י מדוייקי העיין בפתח, וכ"כ א"ת, ¹⁴ ודלא כמסורת שבמקרא גדולה בדפוס. ⁵⁴ [הָעֵיט].

כאן וגם בישעי' הה"א היא ה"א הידיעה, ולכן היא קמוצה. בירמי' היא ה"א השאלה ומנוקדת בפתח¹⁵.

טו יב נפלה: **לשד. נפלה**: ש הערה 17 זו, כנראה, אשגרה מן הקטע המקביל שבסוף הפסוק: נפלת עקיו.

טו יד **יגם: לשד. וגם: ש** לפי כללי דרגא או מרכא לפני תביר ברור שצ"ל כאן דרגא.

טו יח הגדל: **לשש. מ"ש. מ"ג-לד - כא. הגדול: ד**

מנחת-שי: **הנהר הגדל**: חס' וא"ו, וכן הוא בהעתק מספר הללי. וכן כת' ¹⁶ להרמ"ה, וזה לשונו, הגדול ח' מלאי' וא"ו באורית', וס"י אָחִי יָפֶת הַגָּדוֹל (בראשית י, כא) (דפ' נח), והביאם כולם כמו שהם כתובי' ¹⁷ במסורת שלנו שם, והוסיף אח"כ ושאר אוריתא הגדל חס' וא"ו כתיב, ושאר לישני' דגדול מלאי' כתיב בר מן ב' חסרי' וא"ו בליש', וס"י כגדל (דברים א, יז) דלא תכירו פנים (פ' ואלה הדברים), ובמקרא גדל ובאותות ובמפתים (דברים כו, ח) דויעיאנו דמקרא בכורים, עכ"ל. [הגדל].

טז ב הנה-נא: **לשד. הנה-נא: ש**

בספר פיסוק טעמים שבמקרא עמ' 40 מציג ר"מ ברויאר את כללי הגרש והגרשים

תיבת המנוגנת מלרע, ולפניה אין קדמא, תנוגן בגרשים.

תיבת המנוגנת מלעיל, או לפניה קדמא, תנוגן בגרש.

לפי זה ברור שהטעם הנכון כאן הוא גרשיים.

טז ג שרי אשת-אברם: **לשש, מ"ש. שרי | אשת אברם: ד**

מנחת-שי: **ותקח שרי אשת**: בלא פסק בין שרי לאשת, ובמקף בין אשת לאברם, <כי כן הוא

ברוב ספ' כ"י> [שרי אשת-אברם].

טז ה **אנכי: לשש, מ"ש. אנכי: ד** כאן יש גם משמעות פיסוקית.

מנחת-שי: **אנכי**: בטעם רביעי. [אנכי].

פיסוק קטע הפסוק לפי ההכרעה והמ"ש: {אנכי} [נתתי שפחתי] בְּחִיקָה

לפי ונציה: {אנכי נתתי שפחתי} בְּחִיקָה

¹⁴ ודלא כמסורת: מ"ג - ד על אתר.

⁵⁴ הערת המסורה שכאן כך היא: 'העיט ד', ב' קמץ וב' פתח, וס"י וירד העיט על הפגרים, וקץ עליו העיט (ישעיהו יח, ז), העיט צבוע נחלתי ולי העיט סביב עליה (ירמיהו יב, ט) ב' בפסוק, אילין ב' פתחי". ההערה מוסבת לניקוד הה"א ולא לניקוד העיין (כפי שסבר נורצי): כאן ובישי' יח ו בקמץ - העיט, ואילו ביר' יב ט (d2) בפתח - העיט.

¹⁵ ה"א השאלה מנוקדת בדרך כלל בחטף-פתח, כאשר היא לפני שווא היא בפתח (ולפעמים דגש באות שאחריה), כשהיא לפני גרונית בקמץ היא מנוקדת בסגול.

¹⁶ להרמ"ה: גד"ל.

¹⁷ במסורת שלנו: מ"ג - ד בר' י כא.

טז ו **ותענה: לשש, מ"ש. ותענה:** לפי עדות הרב קמחי גם בכתר ארם צובה אין יו"ד.
מנחת-שי: **ותענה:**⁵⁹ בלא יו"ד אחר הנו"ן, וכ"כ ^{טז} הרמ"ה ז"ל. [ותענה].

טו ח **באת: לשד. באת: ש; ותאמר: לשש, מ"ש. ותאמר: ד**
מנחת-שי: **ותאמר:** בטעם זקף גדול, כי כן הוא בס"ס. [ותאמר].
חלוקת הפסוק לפי הזקף: [ותאמר] [מפני שְׁרֵי גְבֻרָתִי] [אֲנֹכִי בְּרַחֲתִי]:
חלוקת הפסוק לפי הרביע: [ותאמר] (מפני) שְׁרֵי גְבֻרָתִי [אֲנֹכִי בְּרַחֲתִי]:
כלומר, לפי הרביע עיקר המפסיק במלה גברתי, וההפסק בותאמר טפל אליו.

טו יא **וקראת: לשד. וקראת: ש; ענין: לשש, מ"ש. ענין: ד**
מנחת-שי: **ענין:** ביו"ד אחת לבד, וכ"כ ^{יח} הרמ"ה ז"ל. [ענין].

טו יב **בכל: לשש, מ"ש. בכל: ד** ונציה מדגיש אחרי הברה פתוחה (יהו"א).
מנחת-שי: **ידו בכל:** הבי"ת רפה בכל ספרי כ"י, ומה שנמסר ^{יב} במסר' רבתא במערכת אות
הכ"ף ז' דגשי, וזה הראשון מהם, לענין דגשות הכ"ף אתמר לא על הבי"ת, והראיה שיש
גם כן באלו הז' ערוכה בכל ושמרה (שמואל ב, כג, ה), וכן ויכלו בכל אנשים (עזרא י, יז), ששניהם
הבי"ת רפויה שהיא סמוכה לאחז"י בלי מבטל, וכן דרך בעל המסורת לקרוא לתיבות
דפתח"י דגשי מפני הדגש הבא אחר פתח. [בכל].
המנחת-שי תולה את הטעות של ונציה בהבנה מוטעית של המסורה, אבל מצינו בונציה עוד
כהנה וכהנה טעויות של דיגוש אחרי הברה פתוחה בטעם מחבר, ולכן יש לתלות בסתם טעות.

טז טז **ואברם: לשש, מ"ש. ואברם: ד** הערה 18
זו אשגרה מן הפסוק המקביל: ואברהם (יז כד).
מנחת-שי: **ואברם:** הרי"ש בזקף גדול וחאל"ף בלא קדמא. [ואברם].

יז ז **לדורתם: לשד, רמ"ה. לדורתם: ש** מחלוקת כתיב.

יז יג **המולן ימול: לשד, פס. המול ימול: ש**

יז טז **אתה: לשד. רמ"ה. מ"ג-לש במ"ט. אותה: ש; יהיו: לשש, מ"ש. יהיו: ד**
מנחת-שי: **יהיו:** בלא דגש ביו"ד.⁶² [יהיו].

⁵⁹ נורצי טעה בנקדו את ה"א 'ותענה' בפתח.

^{טז} הרמ"ה: ענ"ה.

^{יח} הרמ"ה: ענ"ה.

^{יז} במסר' רבתא: מ"ס – ד כ 32.

⁶² ההערה היא העתקה מא"ת ונועדה להוציא מידי הגורסים 'יהיו' ביו"ד ראשונה דגושה. נוסח זה נמצא ב"ד [ובדפוס ונציה ש"ד]. ראה בער, הנוספות, מאמר המאריך, שורות 82, 141. נורצי מביא שם את דעת רד"ק

יז יז ויצחק: לשש, מ"ש. ויצחק: ד, מ"ק-ד

מנחת-שי: **וַיִּצְחָק**: החי"ת בקמץ, ומה שכתב^ב במקור גדולה חד מן י"ב פתח באתנחתא דספרא, טעות, כי לא נמנה זה עמחם, כ"כ א"ת. [וַיִּצְחָק].

יז יט **אֶשְׁתּוֹ: לֵשׁ, מ"ש. אֶשְׁתּוֹ¹⁵: ש?ד** הערה 15 מפנה להערה על חילופי רביע-קמץ בונציה.

מנחת-שי: **אֶשְׁתּוֹ**: בטעם רביע. [אֶשְׁתּוֹ].

יז כ הנהן ברכתי אתו: לשד. הנה ברכתי אתו: ש

יז כא לך: לשש, מ"ש, פס. לך: ד

מנחת-שי: **לך שרה**: בלא פסק באמצע. [לך שרה].

יז כה בנן: לד. בנן: ש; בהמלו: לד. בהמלו: ש¹⁴ ראה לעיל יד כב על הערה 14

הפטרות לך-לך

ישעי' מ לא יעל: אלד, ב"א. יעלו: ק, ב"נ; ירוצו: אלק, מ"ק-אלקד נט ז. ירצו: ד קהיר כבן-נפתלי; מחלוקת כתיב, ונציה דעת יחיד.

יש לציין שבראש הכתוב וְקוֹץ יָלַד יַחְלִיפוּ כָח אין חילופי נוסחאות! וכתב על זה ידידנו תורת הקורא בתשובה לשואל: בכל הספרים המדויקים מנוקד צירי ביו"ד, וכך כתבו גם האבן עזרא ורד"ק ור' יהודה אבן חיוג'. אך יש מעט ספרים המנוקדים צירי בוי"ו, ויתכן שזה משום: א. ישנה שיטת מסרנים כזו.

ב. בעקבות דברי המנחת שי בשם האבן עזרא (אמנם נעלמו מהמנחת שי דברי האבן עזרא בשמות ט' ג' שמוכח ממנו דלא כהשערת המנחת שי לגבי דעת האבן עזרא). ג. היו סופרים שטעו כן מחמת הפסוק בתהילים ששם מנוקד כן. על כל פנים, ברור שהקריאה הנכונה היא בצירי הוי"ד ולא הוי"ו. אין כל כך מקום לדיון כיון שכל הספרים המדויקים ברורים מאד.

מא ה ויראו: א, מ"ש?, מ"ג-א חה' מה. ויראו: לקד, מ"ש?; ויאחיו: אלק, מ"ש. ויאחיו: ד מנחת שי: ראו איים ויראו - פליגי סיפרי אם הוא בתרי יוד"ן או בחדא בלחוד וממסורת ליכא לאכרזעי מידי:

ויאחיו - בדפוסים ישנים וגם ברוב ספרים כ"י האל"ף בחטף סגול וכן כתב המכלל יופי האל"ף נעה ולמד זה מהמכלול דף קס"ג ומהשרשים שהובא עם אחרים שהאל"ף נעה:

שלפיה יחמאריך עושה מלעיל. הגעיה שביו"ד של יחיו' היא שהביאה אפוא מדפיסים שונים להדגיש יו"ד זו, מדין אתי מרחיק.

² במקור גדולה: מסורה צדית של ד על אתר.

ז **יְחִזְקֶהוּ: אֵל. יְחִזְקֶהוּ: ק** בקהיר יש גציא בוי"ו.

ט **מְקֻצֹּת: אֵלֶּךָ, מ"ש. מְקֻצֹּת: ד**
מנחת שי: החזקתיך מקצות - בספרים כ"י מדוייקים הקו"ף רפה וכ"כ רב פעלים:

י **כִּי עֲמַךְ-אֲנִי: אֵלֶּךָ. כִּי-עֲמַךְ אֲנִי: ד**

טז **אוֹתָם: אֵלֶּךָ, מ"ג-ש' כמ' כה ד. אוֹתָם: ד**

פֶּן לְחֶכְמָם וְיִחַכְם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://p=272195#p272195&t=10317&http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעושים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺